

Mezinárodní konference
7.-8. listopadu 2024

Spolek přátel Domu umění města Brna ve spolupráci
s Domem umění města Brna, Vysokou školou uměleckoprůmyslovou
v Praze a Střední školou umění a designu

ŠKOLA UMĚLECKÝCH ŘEMESEL V BRNĚ

v kontextech uměleckoprůmyslového
vzdělávání, politiky, kultury a průmyslu
(1924-2024)

ŠKOLA
UMĚLECKÝCH ŘEMESEL
V BRNĚ v kontextech uměleckoprůmyslového
vzdělávání, politiky, kultury a průmyslu
(1924-2024)

Spolek přátel Domu umění města Brna
ve spolupráci s Domem umění města Brna,
Vysokou školou uměleckoprůmyslovou v Praze
a Střední školou umění a designu

Škola uměleckých řemesel (zkráceně ŠUŘ), která byla založena Obchodní a živnostenskou komorou v Brně v roce 1924, měla reprezentovat specifickou moderní alternativu vůči většinou německojazyčným školským institucím podobného typu, které na Moravě existovaly od konce 19. století, ale také vůči pražské UMPRUM a oborově analogickým školám v Rakousku a Německu. Pedagogický sbor, který na brněnské škole v kontextu první republiky, ale i v protektorátních čtyřicátých letech působil, se cíleně zaměřoval na kultivaci moderní lokální kulturní identity a produkce, která by byla svorníkem mezi internacionální modernitou a moravskými regionálními tradicemi.

Ve Škole uměleckých řemesel pedagogicky působila řada výrazných osobností (např. Emanuel Hrbek, Josef Vydra, Petr Dillinger, Božena Rothmayerová-Horneková, Viktor Oppenheimer, Jaroslav Král, Karel Langer, Jan Lichtág, František Kalivoda, Zdeněk Rossmann, Antonín Jero, František Malý, Josef Vydra, Bohdan Lacina, Josef A. Šálek, Jindřich Svoboda, Karel Otto Hrubý, Marie Filippová, Dalibor a Ivan Chatrní, Pavel Dias, Vladimír Židlický, Pavel Dvorský, Jan Rajlich, Emanuel Ranný, Petr Veselý); se školou je spojeno množství někdejších studentů a studentek (František Povolný, Bohumír Matal, Ester Krumbachová, Teodor Rotrekl, Inez Tuschnerová, Jiří Pelcl, Josef Daněk, Blahoslav Rozbořil, Václav Jirásek, Petr Babák, Kateřina Šedá, Barbora Klímová a další).

Někdejší ŠUŘ dnes oficiálně používá název Střední škola umění a designu, součástí je i Vyšší odborná škola Brno. Mezinárodní konference, která se bude konat ve dnech 7. a 8. listopadu, bude zahrnovat během prvního dne dvanáct příspěvků od českých badatelů a badatelek (v kratším časovém rámci max. 20 minut) a jednu performanci. Program prvního dne se zaměří na vybrané tematické sondy z dějin Školy uměleckých řemesel. Druhý den bude věnován šesti příspěvkům zahraničních kolegů a kolegyně (rozsah max. 20 minut) a následně proběhne debatní kulatý stůl. Program druhého dne tak přinese informace o evropském kontextu uměleckého školství ve 20. století a o aktuálním stavu a vizech Střední školy umění a designu v otevřené diskusi o tendencích a smyslu uměleckoprůmyslového vzdělávání dneška.

V Domě umění města Brna budou v průběhu dvoudenní konference prezentovány zejména výsledky dva roky trvajících umělecko-historického výzkumu týmu Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze a dalších prizvaných odborníků na dané téma. Projekt se soustředí na probádání nových či méně známých momentů z dějin a současnosti školy, které vycházejí ze studia dochovaných prací významných pedagogů a absolventů školy i z archivních fondů ŠUŘ, které mimo velké příběhy z dějin umění odkrývají i běžný vzdělávací provoz a metody výuky (učebnice, učební pomůcky, zápisy z porad). Formou dílčích detailních odboček tak bude možné na pozadí historických kontextů otvírat menší tematické sondy,

kteří plastičtěji dokreslí komplexní obraz instituce. Tyto sondy se vedle vytknutí pozitiv a inovativních postupů mnohdy nebudou vyhýbat kritickým, kontroverzním okolnostem; budou sledovat i partikulární momenty z dějin umění a výtvarného vzdělávání, které se odehrávaly mimo zavedené kanonické jistoty. Badatelský projekt bude realizován na podzim roku 2025 formou rozsáhlé výstavy s odborným katalogem (Dům umění města Brna). Chystaná výstava bude zahájena 21. října 2025.

Výzkum prezentovaný na této konferenci byl částečně financován z prostředků Programu na podporu aplikovaného výzkumu v oblasti národní a kulturní identity (NAKI III) Ministerstva kultury ČR v rámci projektu Místa tvořivosti. Uměleckoprůmyslové vzdělávání: konstrukce identit, záchrana minulosti a design budoucnosti (DH23P03OVV061). Příjemcem grantu NAKI III je Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, mstatvorivosti.umprum.cz.

PROGRAM 7. LISTOPADU 2024

I. PŘEDNÁŠKOVÝ BLOK

DĚJINY ŠUŘ, PEDAGOGICKÉ, KULTURNÍ A POLITICKÉ KONTEXTY

moderují: Lada Hubatová-Vacková,
Terezie Petišková

ÚVOD KE KONFERENCI

LADA HUBATOVÁ-VACKOVÁ – autorka koncepce konference a vedoucí projektu Místa tvořivosti, NAKI III

1 PŘED ZALOŽENÍM ŠUŘ TOMÁŠ ZAPLETAL

Škola uměleckých řemesel (ŠUŘ) bývá pojímána jako počátek institucionálního vzdělávání výtvarníků v Brně. Byla však založena až v období první československé republiky, což je relativně pozdní fundace v prostředí města, jež je významným průmyslovým a správním centrem. Nakolik škola čerpala, nebo mohla čerpat ze zázemí starších institucí a nakolik školu ovlivnily systémy uměleckoprůmyslového vzdělávání doby před rokem 1918, bude ústředním tématem příspěvku.

V Brně v období monarchie působily instituce, které poskytovaly uměleckoprůmyslové vzdělání a dosud nebyly nijak probádány; jsou tak dnes zainteresované veřejnosti neznámé. Byly v nich činné osobnosti, které významně ovlivnily systém středního školství, jeho budování a specializaci. V neposlední řadě se pak spojením „Šuřky“ se Střední průmyslovou školou textilní v roce 2012 škola stala součástí delší tradice technického, ale i uměleckoprůmyslového vzdělávání v Brně a střední Evropě.

TOMÁŠ ZAPLETAL je historik zaměřující se na dějiny kultury a umění 19. a 20. století. Studoval historii a dějiny umění na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a na Humboldtově univerzitě v Berlíně. Aktuálně působí v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Věnuje se dějinám uměleckoprůmyslového muzejnictví, dějinám školství a kultury převážně s ohledem na město Brno a region historické Moravy a provenienčnímu bádání. Je rovněž autorem řady překladů dobových německých textů z těchto oblastí. Autorsky se podílel např. na publikacích a výstavách *Brno – moravský Manchester*, Brno 2014, nebo *Od člověka k člověku. Karel Koch a Dušan Jurkovič*, Praha 2022. Editoricky připravil text z počátků teorie o uměleckém průmyslu *Gottfried Semper. Věda, průmysl a umění*, Praha 2016.

2 POČÁTKY ŽENSKÉHO PRŮMYSLOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V BRNĚ, SPOLKY JAKO PLATFORMA ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ KATEŘINA KUTHANOVÁ

Příspěvek se zabývá především vývojem ženského průmyslového školství v Brně v období konce 19. a začátku 20. století a jeho vztahem k centralistické Vídni. Soustředí se na počátky průmyslových škol pro ženy, které vznikaly jako nutnost daná dobovými genderovými rozdíly v tehdejší vzdělávacím

systému. Dále se věnuje jeho specifikům vycházejícím ze zaměření na textilní tvorbu a krajkářství. Důraz je kladen na historické, sociální a národnostní kontexty, které ovlivňovaly rozvoj škol a jejich programy.

Hlavním cílem je osvětlit počátky ženského průmyslového školství a zdůraznit význam ženských spolků a jejich samosprávného financování škol v době, kdy chyběla – zvláště pro ženské vzdělávání – státní podpora. Příspěvek se také zabývá rivalitou mezi českými a německými ženskými spolky a školami a jejich snahou o národní a kulturní emancipaci. Analyzuje specifika a vývoj ženského průmyslového vzdělávání v rámci historických a sociokulturních kontextů tehdejší doby na Moravě a naznačuje další možné směry výzkumu dané problematiky.

KATEŘINA KUTHANOVÁ je historička umění se zaměřením na dějiny umění a kultury 19. století. V roce 2008 zakončila magisterské studium na Univerzitě Karlově v Praze magisterskou prací s názvem *Výtvarné umělkyně ve druhé polovině 19. století*. Poté působila jako kurátorka sochařství ve Sbirce umění 19. století v Národní galerii v Praze, kde byla autorkou a kurátorkou několika výstavních projektů. Od roku 2016 byla členkou týmu ředitelského projektu NAKI Stopy tvorby. Dědictví velkých sochařů první poloviny 20. století v Ústavu dějin umění AV ČR, v.v.i., a členkou mezinárodního týmu zkoumajícího umění v rámci Rakousko-uherské monarchie, Sochařství ve střední Evropě. Je autorkou nebo spoluautorkou několika publikací a textů (výběrově např. Česko-německé výtvarnice v institucionálním zázemí přelomu 19. a 20. století, 2023; Výtvarnice v souvislostech industriálního světa, 2013; Moderní galerie v reflexi národních identit, 2015). Od roku 2019 studuje doktorský program na Katedře dějin umění na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze s tématem České a česko-německé malířky v nové recepci dějin umění 19. století. Od dubna 2024 vede Muzeum krajky ve Vamberku. V rámci grantového projektu NAKI III se věnuje zejména ženskému uměleckému a uměleckoprůmyslovému školství.

3 MEZIVÁLEČNÁ ŠUŘ, IDEOVÉ POZICE MEZI PRAVICÍ A LEVICÍ A „POLICEJNÍ AFÉRA“ V ROCE 1933 LADA HUBATOVÁ-VACKOVÁ

Škola uměleckých řemesel byla založena v roce 1924 z popudu brněnské Obchodní a živnostenské komory; ideově tak konvenovala podnikatelským zájmům demokratického státu a kapitalistickému liberalismu. V roce 1928 však naplno propukla hospodářská krize a část studentstva ŠUŘ tak přirozeně pociťovala obavy z omezených možností uplatnění na tehdejším trhu práce. Studenti a studentky si kladli zásadní existenční otázky v návaznosti na oborové kompetence, které vzdělání na ŠUŘ nabízelo.

Na základě obecných znalostí z historie meziválečného Československa a z částečného poznání archivní dokumentace spjaté se školou vyplývá, že ŠUŘ, její profesorský sbor a její studentstvo v meziválečné době oscillovalo mezi konzervativní pravíci a progresivní levicí. Příspěvek na konferenci upozorní na tuto skutečnost a na pravděpodobné vazby a inklinace některých pedagogů a studentů ŠUŘ k ideové levici, kterou reprezentovala brněnská Levá fronta, časopis *Index ad*. Příspěvek bude mj. vycházet z policejního spisu z roku 1933 uloženého v Moravském zemském archivu a z konkrétních informací, které nás zpravují o levicové vzpouře studentů ŠUŘ a následných represích; upozorní na vazby některých studentů ŠUŘ na levicové a avantgardní angažmá Bedřicha Václavka s oporou v dokumentaci uložené v Literárním archivu Památníku národního písemnictví. V příspěvku bude krátce zmíněna analogická situace v otázce politického angažmá studentů Bauhausu v rámci organizace známé pod zkratkou Kostufra.

LADA HUBATOVÁ-VACKOVÁ je historička umění a kurátorka výstav zaměřených na umění a design 19. a 20. století. Vystudovala Seminář dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, aktuálně přednáší na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Je autorkou nebo spoluautorkou řady publikací, textů a výstavních projektů (např. *Tiché revoluce uvnitř ornamentu. Studie z dějin dekorativního umění a uměleckého průmyslu, 1880–1930*, 2011; *Věci a slova. Umělecký průmysl, užité umění a design v české teorii a kritice 1870–1970*, 2014; *První republika*, 2018; *Divadlo ulice. Reklama a aranžérství výkladních skříní v kontextu modernismu, 1918–1938*, 2021). Za publikaci *Tiché revoluce uvnitř ornamentu* věnovanou experimentální povaze dekorativního umění mezi lety 1880 a 1930 byla nominována na cenu F. X. Šaldy, za stejnojmennou výstavu konanou v Moravské galerii v Brně získala zvláštní cenu Gloria musaealis. Od roku 2023 je hlavní řešitelkou týmového grantového projektu NAKI III Místa tvořivosti. Uměleckoprůmyslové vzdělávání: konstrukce identit, záchrana minulosti a design budoucnosti.

4 ZDENĚK ROSSMANN A ŠUŘ V LETECH 1939–1943 MARTA SYLVESTROVÁ

Příspěvek se zaměří na působení profesora Zdeňka Rossmanna na Škole uměleckých řemesel v Brně (ŠUŘ), kam byl počátkem roku 1939 převeden ministerstvem školství poté, co obdržel výpověď od vedení Školy uměleckých řemesel v Bratislavě (ŠUR). Na ŠUŘ v Brně působil až do svého zatčení gestapem 3. dubna roku 1943. Rossmann na ŠUŘ v Brně nejprve převzal předměty za učitele Šemberu, posléze od školního roku 1940/41 vedl jako třídní učitel třetí a čtvrté ročníky na speciálce pro grafiku a reklamu. Vyučoval však i jiné obory, zejména nauku o písmu, napříč učebními speciálkami, včetně výuky v rámci módního oddělení.

Součástí příspěvku budou také stručné informace o Rossmannově působení v kontextu modernismu meziválečného Brna, jeho krátké studium na Bauhausu v Desavě a úspěšné vedení grafického oddělení na ŠUR v Bratislavě, kde také založil reklamní firmu Redopa, v níž pracovali jeho talentovaní studenti. Důraz bude kladen na Rossmannův přínos pro výuku na ŠUR v Brně, informace o studentech, kteří se s ním zde setkali, zejména o Milanu Grygarovi, který na Rossmannův (a Kalivodův) vliv ze studií v Brně dodnes vzpomíná, a o graficích Janu Blahoslavu Novotném (pseud. Jebenof) a Karlu Pekárkovi, s nimiž Rossmann po válce, v roce 1946, spolupracoval na plakátové volební kampani pro KSČ. Prezentovány budou Rossmannovy práce, zejména zakázky z doby protektorátu. Zmíněny budou důvody Rossmannova zatčení gestapem, jeho pobyt v koncentračním táboře Mauthausen, návrat do Prahy na ministerstvo informací, kde byl zaměstnán společně s Františkem Halasem. Jeho úspěšnou kariéru přerušilo vyšetřování před stranickou trojkou na základě udání o jeho pochybnostech o „správném směřování strany“. Následkem bylo Rossmannovo vyloučení z KSČ a příkaz k jeho propuštění z ředitelského postu v nakladatelství Orbis. Krátce bude pojednáno o Rossmannově poválečném díle, mimo jiné zmínkou o jeho roli hlavního architekta na Expo 58 v Bruselu.

MARTA SYLVESTROVÁ je teoretičkou a historičkou umění, kurátorkou sbírky grafického designu Moravské galerie v Brně. Vystudovala dějiny umění na Filozofické fakultě dnešní Masarykovy univerzity v Brně. Od roku 1980 pracuje v Moravské galerii v Brně (1986 kurátorka, 2000–2013 vedoucí sbírky grafického designu a 2000–2010 kurátorka Mezinárodního bienále grafického designu Brno, 2013 kurátorka sbírky grafického designu). V letech 1994–2000 byla asistentkou výzkumu na Manchester Metropolitan University. Specializuje se na český i světový grafický design a výzkum vizuality totalitních režimů. Byla vedoucí projektu Identita/Integrita – Brno, hlavní město grafického designu 2002 s podporou EU Culture 2000. Nedávno se autorsky podílela na projektu publikace Jindřich Chatrný, Markéta Svobodová (eds.), *KALI- / ARCH / FI-FO / TYPO. František Kalivoda (1913–1971): vize a návraty modernismu*, Muzeum města Brna ve spolupráci s Ústavem dějin umění AV ČR, 2023 (Cena Gloria Musaealis v kategorii odborné publikace roku 2023).

5 ŠUR A VÝUKA LUDOVÝCH UMENÍ V ČASE PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA (1939–1945) VALÉRIA KRŠIAKOVÁ

Predkladaný konferenčný príspevok sa zaoberá výučbou ľudových umení na Škole uměleckých řemesel za protektorátu Čechy a Morava (1938–1945) v širšom dobovom kultúrnom a politickom kontexte. O tému modernizácie ľudovej kultúry cestou progresívneho odborného vzdelávania sa už od dvadsiatych rokov aktívne zaujímal vtedajší riaditeľ ŠUR Josef Vydra (1884–1959), z ktorého

iniciativy bola výučba ľudových umení zaradená aj do školských učebných osnov po roku 1939. Vydra veril, že odpovede na výzvy modernej doby môžu byť nájdené v aktualizácii tradičných výrobných postupov, vo využití lokálnych surovín a materiálov či v účelných elementárnych formách. Jeho myšlienky o ľudovom modernizme našli na ŠUŘ, ale aj na ďalších školách v protektoráte živnú pôdu najmä v rámci národne-socialistického politického establishmentu, ktorý slovanské národné prejavy toleroval a čiastočne aj podporoval. Príspevok skúma, akým spôsobom Josef Vydra implementoval na škole výučbu ľudovej kultúry, ktorá by esenciálne mala vychádzať z neinštitucionalizovanej prirodzenej tvorivosti ľudu, a zároveň mapuje postavenie ŠUŘ v poli akceptácie miestneho ľudového umenia zriadením protektorátu Čechy a Morava.

VALÉRIA KRŠIAKOVÁ je historička umenia, zameriava sa na históriu a teóriu maľby, fotografie a užitého umenia prvej polovice 20. storočia v strednej Európe. Vyštudovala dejiny umenia na Univerzite Komenského v Bratislave. V magisterskom štúdiu pokračovala na Seminári dejín umění Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne a na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. V súčasnosti sa podieľa na riešení grantového projektu GA ČR Z venkova do světa: Lidové umění a kultura jako aktéři modernity (1918–1945) na Masarykovej univerzite. Aktuálne pôsobí ako junior kurátorka modernej maľby v Slovenskej národnej galérii a ako externá kurátorka zbierky užitej fotografie v Slovenskom múzeu dizajnu.

6 VÁLEČNÁ SPOLUPRÁCE ŠUŘ A SVAZU ČESKÉHO DÍLA IVA KNOBLOCH

S nástupem Josefa Vydry do funkce ředitele Školy uměleckých řemesel v Brně v roce 1939 došlo k rozpořybování brněnské pobočky Svazu českého díla. Jednotliví členové profesorského sboru začali postupně vstupovat do svazu a účastnit se akcí pražského ústředí, zejména pak čtyř velkolepých válečných výstav v Domě uměleckého průmyslu v Praze v letech 1939–1943. I za války svaz pokračoval v péči o mladou generaci a od roku 1940 až do roku 1944 pro studenty pražské Uměleckoprůmyslové školy a brněnské Školy uměleckých řemesel zařizoval stipendijní pobyty, které je často nasměrovaly k další profesionální činnosti. Příspěvek postihne důležitost ŠUŘ pro aktivitu Svazu českého díla rezistentní vůči germanizačnímu tlaku a pro jeho přípravné práce na nadcházející mírové období.

IVA KNOBLOCH je historičkou umění, kurátorkou výstav a editorkou publikací zaměřených na užité umění a design 19.–21. století. Vystudovala dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, od roku 1989 působí v Uměleckoprůmyslovém museu v Praze, od roku 2005 externě

přednáší na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. V letech 2000–2011 se zabývala tvorbou Ladislava Sutnara. V roce 2016 editovala s Radimem Vondráčkem souhrnnou publikaci *Design v českých zemích 1900–2000*. V letech 2018–2022 vedla projekt Technologické agentury s firmou mmcité. V letech 2019 a 2022 organizovala českou expozici na Mezinárodním trienále designu a architektury v Miláně. V roce 2024 byla editorkou knihy a kurátorkou výstavy *Žijeme lidsky? Svaz československého díla 1914–1948*. V současnosti se věnuje mj. dějinám uměleckoprůmyslového vzdělávání v rámci týmového projektu NAKI III Místa tvořivosti. Uměleckoprůmyslové vzdělávání: konstrukce identit, záchrana minulosti a design budoucnosti.

7 AJDIVADLO, UČITEL KAREL LANGER A ŠUP. ŠKOLNÍ PROJEKT MEZI EXPERIMENTÁLNÍ KOČOVNOU SCÉNOU A KOMUNISTICKOU AGITKOU LADA HUBATOVÁ-VACKOVÁ

Ajdivadlo bylo v tisku popisováno jako „nový typ československé loutkové scény“. Loutková scéna Ajdivadla vznikla z popudu pedagoga Karla Langera, který na tehdejší (Vyšší) Škole uměleckého průmyslu v Brně vedl oddělení drobného uměleckého průmyslu. Z tohoto Langrova oddělení tzv. „drobňáků“ se rekrutovali studenti, kteří byli autory loutek a maňášků, ale i loutkoherci a scénáristy.

Ajdivadlo, jehož aktivity jsou spojeny s lety 1949–1957, bylo příkladně kontroverzním školním projektem, který doslovně i obrazně překračoval meze školní instituce. Školní loutková scéna byla darem IX. sjezdu KSČ (který byl prvním sjezdem KSČ po převzetí moci v únoru 1948); Ajdivadlo „mělo být aktivním příspěvkem k provádění nové kulturní politiky“. Karel Langer byl dlouholetým aktivním členem KSČ, v době svého působení na ŠUP úzce spolupracoval s ředitelem Etnografického ústavu MZM Ludvíkem Kunzem. Autentické předobrazy tradiční lidové kultury a řemesel jak Langer, tak i Kunz mnohdy v zájmu nové „všelidové“ komunistické doktríny dezinterpretovali. V tomto smyslu také Ajdivadlo vycházelo z kulturních tradic lidového kočovného divadla Matěje Kopeckého a mělo se zaměřovat na tzv. lidovou osvětovou činnost, zejména na venkově a dělnických periferiích. Langrův školní projekt byl inspirován dílem sovětského loutkoherce Sergeje Vladimiroviče Obrazcova, který už od konce dvacátých let využíval loutku ve společensko-politické satíře.

Ajdivadlo vzniklo v době, kdy televize jako masový audiovizuální prostředek ještě nebyla dostupná, a loutkové kočovné divadlo tak v mnohém přebíralo funkci masového agitačního prostředku. Studenti jezdili s tímto kočovným divadlem na korbě nákladního auta po vesnicích a na místních shromážděních a v místních kulturních domech či společenských místnostech jednotných zemědělských družstev předváděli podivuhodná – svého

druhu – paraavantgardní představení, která kombinovala principy stínového divadla, maňáskového a loutkového divadla s tzv. barevnou epikinoprospekci. Častými žánry byly tzv. prosovětské zvukové pantomimy nebo protiimperialistické satiry, parodie amerického způsobu života, které mnohdy posloužily jako kulturní agitační vložka při masových volebních shromážděních. Příspěvek se zaměřil jak na formálně-výtvarný experiment, tak na politické kontexty Ajdivadla; bude navazovat na studii Jany Vaňkové-Pavličkové a čerpat z archivního fondu Archivu města Brna.

8 INEZ TUSCHNEROVÁ MEZI „ŠUŘKOU“ A „TEXTILKOU“ A JEJÍ SCÉNICKÉ A TEXTILNÍ PRÁCE ANDREA BŘEZINOVÁ

Malířka, kostýmní a textilní výtvarnice a pedagožka Inez Tuschnerová (1932–2015) je svým životem i tvorbou spojena s Brnem, kde se narodila. V roce 1949 byla přijata na oděvní tvorbu na ŠUŘ, zároveň bylo textilní oddělení v tomto roce ze školy vyčleněno a přiřazeno k textilní průmyslové škole. Proti přičlenění ke „škole čistě technické“ řada studentů protestovala. Tuschnerová však u studia oděvní tvorby nevydržela a v roce 1951 přešla do oddělení prostorového výtvarnictví, tedy zpět z Francouzské na Husovu ulici. Díky Josefu Adolfo Šálkovi, který obor vedl, započala už v posledním ročníku školy spolupráce Tuschnerové s divadlem. Na „textilku“ se po studiích v Praze vrátila, učila navrhování oděvů a *kostýmů*; zároveň se vrátila k práci s textilem – ve spolupráci s Výzkumným ústavem vlnářským stála u zrodu netkaných textilií Artprotis a Artaig.

ANDREA BŘEZINOVÁ je historičkou umění a kurátorkou, od roku 2001 pracuje v Moravské galerii v Brně; je kurátorkou sbírky textilu a módy. Je spoluautorkou výstavy a publikace *Vídeňská secese a moderna 1900–1925*, 2005; výstavy a publikace *Brno – moravský Manchester. 250 let metropole textilního průmyslu*, 2014; autorkou výstavy *Na hraně. Oděvní koncepty Milana Knížáka, Liběny Rochové a Michala Švarce*, 2016; spoluautorkou výstavy a publikace *Inez Tuschnerová*, 2018; podílela se na koncepci expozice *Art Design Fashion* Uměleckoprůmyslového muzea MG, 2021. V letech 2015–2017 připravila několik intervencí současných oděvních designérů do stálé expozice užitého umění MG v prostoru DesignLive! V letech 2020–2022 spolupracovala s Jitkou Škopovou a Ateliérem textilu UMPRUM v Praze na grantovém projektu NAKI Průmysl a umění a v letech 2021–2023 na grantovém projektu ÉTA TA ČR Výzkum v oblasti digitalizace skleněných komponentů na textil.

9 „OKO JE ŠPIÓN, NA KTERÉHO SE NELZE ZLOBIT.“ VÝUKA DALIBORA CHATRNÉHO NA ŠUŘ V LETECH 1962–1986 TEREZIE PETIŠKOVÁ

Umělecká tvorba Dalibora Chatrného (1925–2012) je pozoruhodným způsobem provázána s jeho pedagogickým působením. Jeho poznámky, dochované v rodinném archivu, dokládají autorovo zaujaté promyšlení otázek týkajících se možnosti zobrazení, umění i světa obecně. Na počátku šedesátých let, kdy začal vyučovat na ŠUŘ, ve své tvorbě objevoval nejrůznější experimenty, jejichž pravidla začal nadřazovat výtvarné kvalitě svých děl. Říkal o tom, že je jako příroda, že jsou výtvarné a estetické hodnoty jeho díla bezděčným, vedlejším efektem jeho důsledné práce. V jeho poznámkách například čteme, že v této době „začal nezvratně důvěřovat elementárním hodnotám jak životním, tak obdobným hodnotám vyjadřovacích prostředků“, nebo že „v samotných výtvarných prostředcích, v jejich ústrojí, je skryta síla, jejímu poznávání lze individuálně vyučovat, jí lze tvořit, jí vypovídat, jí poznávat sebe sama, počne-li s ní rezonovat naše bytostná energie...“ Jinde zase čteme překvapivě průzračná vyjádření umělce o jeho vlastní tvůrčí, tak trochu pedagogické, metodě: „Jen tehdy, kladu-li přírodě ty správné otázky, dostávám překvapivě jasné odpovědi.“ Autorovy rukopisné záznamy, které jeho dcera Dana Chatrná určila jako pedagogické, navíc prozrazují mnohé o intelektuálním zázemí umělcova uvažování. Sám vždy uváděl především české moderní inspirační zdroje. Jeho neveřejné poznámky však svědčí o širokém povědomí o mezinárodní avantgardní tvorbě, zejména pak o přímé inspiraci řadou umělců školy Bauhaus. Příspěvek upozorní především na konkrétní vlivy mezinárodní moderní tvorby první poloviny 20. století, které na Chatrného uměleckou a pedagogickou tvorbu působily.

TEREZIE PETIŠKOVÁ je historičkou umění a kurátorkou. Vystřídala kurátorské (Galerie mladých Brno a Dům umění města Brna), pedagogické (Fakulta umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem) i vědecké pozice (Ústav dějin umění Akademie věd ČR v Praze). V devadesátých letech spolupracovala na řadě výstav spolu s Josefem Daňkem a Blahoslavem Rozbořilem. Připravila výstavu *Československý socialistický realismus* pro Galerii Rudolfinum v Praze (2003), která byla výsledkem její badatelské práce v oblasti české oficiální kultury druhé poloviny 20. století pro publikaci *Dějiny českého výtvarného umění V. a VI.* (Academia, Praha 2004 a 2007). Od roku 2013 je ředitelkou Domu umění města Brna, kde se mimo jiné kurátorský podílela na výstavě *Grey Gold. České a slovenské umělkyně 65+* (2014), spolu s Jozefem Cseresem připravila první souhrnnou monografickou výstavu *Jana Steklíka* (2018). Ve spolupráci s Martinem Zetem realizovala výstavu *Sochař Miloš Zet. Zdi, sokly a makety* (2019) a s Mášou Černou Pivovarovou výstavu *Viktora Pivovarova Zahrady mnicha Rabinoviče* (2022).

10 UMĚLEC A/NEBO PEDAGOG? POSTUPNÁ PROMĚNA STATUSU UČITELE A ŠKOLY (OD KONCE VÁLKY DO OSMDESÁTÝCH LET) VERONIKA ROLLOVÁ, JOHANA LOMOVÁ

Po druhé světové válce usilovala skupina absolventů Šuřky bez úspěchu o získání vysokoškolského statusu pro školu. Ta přesto během šedesátých a sedmdesátých let plnila neformálně roli instituce terciárního vzdělání pro (téměř) dospělé absolventy jiných škol (učební obory, gymnázia). V osmdesátých letech však přišel zlom: většina studujících na školu přicházela přímo z osmých tříd základních škol. Pedagogové si stěžovali na nevyzrálou prváků, museli adaptovat výukové metody a přehodnotit nároky. Rostl tlak na „profesionalizaci“ pedagogů: absolvovali školení, skládali zkoušky, podrobovali se inspekcím, definovali pedagogické cíle. Už nestačilo být respektovanou uměleckou osobností. V příspěvku se zaměříme na to, co Šuřce přinesla, a co jí naopak vzala vyžadovaná profesionalizace vzdělávání. Co se ztrácí systematizací výuky?

JOHANA LOMOVÁ A VERONIKA ROLLOVÁ působí na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze a obě jsou součástí projektu NAKI III Místa tvořivosti. Uměleckoprůmyslové vzdělávání: konstrukce identit, záchrana minulosti a design budoucnosti. Johana Lomová se ve své odborné práci věnuje vztahům mezi užitým uměním a uměním volným a systémovým předpokladům fungování umění (témata jako cenzura, organizace výtvarníků před rokem 1989 apod.). Podílela se na projektu Budování státu. *Reprezentace Československa v umění, architektuře a designu, 2015.* Je autorkou textu o Jindřichu Chalupěckém a užitém umění (*Jindřich Chalupěcký, 2023*), o dění ve Svazu československých výtvarných umělců (*Forms of Involvement, 2020*), několika statí o textilní výtvarnici Olze Karlíkové. Veronika Rollová se v minulosti věnovala mj. specifikům mezinárodních vztahů v kontextu užitého umění na příkladu mezinárodních keramických symposií a výstav. Je autorkou nebo editorkou řady publikací, textů a výstavních projektů: výběrově např. *KONTAKT. Mezinárodní symposium keramiky Bechyně 1966–2018, 2019; Budoucnost je skryta v přítomnosti. Architektura a česká politika 1945–1989, 2021; Budování státu. Reprezentace Československa v umění, architektuře a designu, 2015; Pražský hrad na cestě ke komunistické utopii (1948–1968), 2019.* V roce 2018 obdržela čestné uznání časopisu *Umění pro mladé autory*.

11 ŠKOLA VÝTVARNÉHO MYŠLENÍ. PEDAGOGICKÉ EXPERIMENTY S METODAMI BAUHAUSU A AKČNÍHO UMĚNÍ V KOMUNISTICKÉM ČESKOSLOVENSKU MARKÉTA PERINGEROVÁ

Od roku 1971, kdy byl ze strany univerzity v Brně z politických důvodů ukončen pracovní poměr s Igorem Zhořem, pracoval Zhoř na pozici vedoucího výtvarných lekcí pro neprofesionální umělce v Blansku, později i v dalších městech. V průběhu sedmdesátých a osmdesátých let uspořádal několik vícedenních kurzů. Unikátnost spočívala ve „zhmotnění“ bauhausovské pedagogiky, inspirované zkušenostmi Josefa Vydry jako průkopníka takového přístupu v Československu. Účastníci na kurzech pojmenovaných Škola výtvarného myšlení vytvářeli díla na principech zahraničních realizací land artu, body artu a akčního umění; doprovázely je teoretické přednášky. Když se Igor Zhoř po roce 1989 vrátil na pozici vysokoškolského učitele, vytvořil na základě svých zkušeností předmět Akční umění a dále pokračoval s budoucími profesionály.

MARKÉTA PERINGEROVÁ je absolventkou Semináře dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Pracovala jako externí lektorka v Moravské galerii v Brně, působí jako učitelka na základní škole Úvoz v Brně. V současnosti studuje doktorský studijní obor Teorie výtvarné a galerijní pedagogiky na Katedře výtvarné výchovy Pedagogické fakulty MU.

12 SOCIALIZACE UMĚNÍM? K BRNĚNSKÉ ŠKOLE VZTAHOVÉ ESTETIKY VOJTĚCH MĀRC

Školu „netvoří jen relace mezi učitelem a žákem“, ale i „vztahy studentů navzájem“, napsal v roce 1968 Igor Zhoř ve výkladu o historii uměleckého školství v Brně (v neposlední řadě věnovaném právě Šuřce). Takové tvrzení jako by mimoděk předznamenalo přístupy později zahrnované do rámce tzv. vztahové estetiky. Právě Šuřkou přitom v osmdesátých a devadesátých letech prošlo několik umělců a umělkyní, kteří se záhy prosadili jako význační představitelé a představitelky této tendence. Je legitimní spekulovat o významu, který tato instituce měla pro jejich příští tvorbu? Skýtala – či skýtá – Šuřka podmínky pro rozvíjení „sociologické představitosti“ a „pedagogické citlivosti“, jaké se uplatnily u řady absolventů a absolventek této školy? A mohou podobné přístupy zpětně poukazovat k určujícímu, byť často opomíjenému „výtvarně-výchovnému“ významu uměleckého vzdělávání?

VOJTĚCH MĀRC se jako historik a teoretik umění zajímá o okraje specializací, disciplín a institucí. Vystudoval dějiny a teorii moderního a současného umění na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Působil

v uskupení Ateliér bez vedoucího. Příležitostně pracuje jako kurátor, mimo jiné v pražských galeriích Fotograf a Display. Kritické i jiné texty publikoval v časopisech *A2*, *Artalk.cz*, *Art Antiques*, *Flash Art*, *Fotograf*, *Sešit pro umění*, *teorii a příbuzné zóny* a dalších. Přednáší o současném umění na Akademii výtvarných umění v Praze.

13 MYSTERIA CONTAGION BLAHOSLAV ROZBOŘIL A JOSEF DANĚK

Performance Blahoslava Rozbořila a Josefa Daňka je založena na imaginativní reflexi abiturientské zkušenosti. Protagonisté slibují poodhalit tajemství uměleckoprůmyslového vzdělávání (včetně kosmologických souvislostí). Textová koláž bude doplněna ukázkami práce s nejnovějšími didaktickými pomůckami.

BLAHOSLAV ROZBOŘIL je výtvarník, sociolog, vysokoškolský pedagog. Studoval na Střední uměleckoprůmyslové škole v Brně v letech 1976–1980; na Filozofické fakultě MU v roce 1998 absolvoval studium sociologie. Jako vysokoškolský učitel působil na FaVU VUT, MENDELU a na Masarykově univerzitě v Brně. Jako teoretik se zaměřuje na otázky sociologie kultury. Jako umělec se věnuje grafice a performanci.

JOSEF DANĚK je výtvarník, vysokoškolský pedagog. Studoval na Střední uměleckoprůmyslové škole v Brně v letech 1976–1980, na Pedagogické fakultě tehdejší UJEP v Brně v letech 1981–1989 a na JAMU v Brně 1991–1992. V letech 1992–2007 působil jako pedagog FaVU VUT v Brně, od roku 2011 vede Ateliér kresby na Fakultě umění Ostravské univerzity. Zabývá se kresbou, tvorbou objektů a performancí.

feSTOval V KÁZNICI – VERNISÁŽ
7.–10. LISTOPADU 2024

Výstava studentské tvorby a jejích mezioborových přesahů přiblíží současnou uměleckou činnost školy. Bratislavská 249/68, 602 00 Brno-střed-Zábrdovice. Výstavu připravila Střední škola umění a designu v Brně.

PROGRAM 8. LISTOPADU 2024

II. PŘEDNÁŠKOVÝ BLOK

UMĚLECKO- PRŮMYSLOVÉ ŠKOLSTVÍ, MEZINÁRODNÍ KONTEXTY

moderují: Johana Lomová,
Veronika Rollová

ÚVOD KE 2. DNI KONFERENCE

JOHANA LOMOVÁ, VERONIKA ROLLOVÁ

1 MORAVŠTÍ A ČEŠTÍ STUDENTI JOSEFA HOFFMANNNA NA VÍDEŇSKÉ KUNSTGEWERBESCHULE A JEHO PŘÍSTUP K VÝUKOVÝM METODÁM V OBLASTI UMĚNÍ A ŘEMESEL V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ

RAINALD FRANZ

Když byl v roce 1899 tehdy 28letý Josef Hoffmann, absolvent brněnské Vyšší státní průmyslové školy a vídeňských mistrovských kurzů Carla von Hasenauera a Otto Wagnera, jmenován vedoucím jedné ze tří architektonických tříd vídeňské Kunstgewerbeschule, výuka designu a architektury se rychle modernizovala. Hoffmanna navrhl jeho učitel Otto Wagner; zhruba ve stejnou dobu Kunstgewerbeschule angažovala i další mladé secesní umělce, čímž se vídeňská umělecká revoluce *Ver sacrum* – „svaté jaro“ – dočkala nedlouho po svém počátku institucionální podpory státu. Během svého dlouhého pedagogického působení na vídeňské Kunstgewerbeschule v letech 1899–1937 Hoffmann zavedl nový vzdělávací program a výukové metody. Značná část jeho studentek a studentů pocházela z Moravy a Čech a někteří se posléze dokázali prosadit jako úspěšní architekti a designéři. Přednáška přiblíží Hoffmannovu pedagogickou činnost a představí tyto studenty.

RAINALD FRANZ je kurátorem sbírky skla a keramiky vídeňského Muzea užitého umění – MAK (Museum für angewandte Kunst). Z jeho početných výstav, publikací a symposií vybíráme: *Glantz und Glamour. 200 Jahre Lobmeyr*, 2023; *Tin Glaze and Image Culture. The MAK Maiolica Collection in Its Wider Context*, 2022; *Josef Hoffmann 1870–1956: Progress through Beauty*, 2021; *Franz Josef Altenburg. Ton und Form*, 2021; *Adolf Loos. Privathäuser*, 2020; *Otto Prutscher. Allgestalter der Wiener Moderne*, 2019; *300 Years Vienna Porcelain Manufactory*, 2018; *handiCRAFT. Traditional Skills in the Digital Age*, 2017; *The Glass of the Architects. Vienna 1900–1937*, 2016. Rainald Franz působí jako kurátor MAK pro Muzeum Josefa Hoffmanna v Brtnici, spravovaného společně s Moravskou galerií v Brně, a přednáší na Univerzitě užitého umění ve Vídni (Universität für angewandte Kunst Wien). V letech 2007–2013 působil jako předseda ICDAD – Mezinárodního komitétu ICOM pro užité umění a design a v letech 2011–2013 předsedal Společnosti rakouských historiků umění. Je ambasadorem milánské nadace Fondazione Michelangelo, členem poradní a dozorčí rady NDU a působí na Univerzitě nového designu (New Design University) v St. Pöltenu.

2 REFORMA JAKO PRINCIP. STŘEDOEVROPSKÉ ŠKOLY UMĚNÍ A ŘEMESEL V PRVNÍCH DESETILETÍCH 20. STOLETÍ ALEXANDRA PANZERT

Dějiny uměleckého vzdělávání jsou, přinejmenším od devatenáctého století, příběhem permanentní krize a reformy. Možnosti vzdělávání mimo tradiční akademickou půdu se rozšířily zejména díky školám designu, od kterých se očekávalo opětovné sblížení a propojení umění s životem a vybudování nových vazeb na průmysl. Iniciativy usilující o reformu uměleckého školství dosáhly celoevropského vrcholu v letech 1900 až 1930, přičemž nejznámějším příkladem nových přístupů byl Bauhaus – i když ani zdaleka jediným. Bauhaus nestál v čele hnutí, byl pouze jednou z mnoha škol, jež postupně vznikaly v celé střední Evropě, v Berlíně, Vratislavi, Bratislavě či Brně. Přednáška nabídne pohled na široce pojaté reformní trendy evropských uměleckoprůmyslových škol a představí jejich nejvýznamnější inovace.

ALEXANDRA PANZERT je historička umění a programová manažerka Německé výzkumné agentury v Bonnu. V letech 2016–2022 působila jako výzkumná pracovníce na Fakultě designu Univerzity aplikovaných věd a umění v Hannoveru (Hochschule Hannover), kde vyučovala historii a teorii umění a designu. V roce 2012 získala v Drážďanech magisterský titul a následně pracovala v berlínském Bröhanově zemském muzeu pro secesi, art deco a funkcionalismus (Bröhan-Museum – Berliner Landesmuseum für Jugendstil, Art déco und Funktionalismus), kde kurátorsky a organizačně připravila několik výstav věnovaných umění a designu z období kolem roku 1900. V roce 2022 obhájila na Erfurtské univerzitě disertační práci na téma Bauhaus v kontextu. Srovnání škol umění a designu v období Výmarské republiky (*Bauhaus in Context. Comparing Weimar Republic' s Art and Design Schools*). Je rovněž spoluzakladatelkou networkingového projektu Staatliche Kunstsammlungen Dresden s názvem Průkopníci vzdělávání v oblasti designu – Nové pohledy na německé školy umění a řemesel v době před Bauhausem (*Pioneers of Design Education – New Perspectives on the German Schools of Arts and Crafts before the Bauhaus*).

3 KONCEPT ŠUR A UŠ V BRATISLAVE – S CIEĽOM „VYCHOVAŤ ĽUDOVÉ TALENTY NA PRODUKTÍVNYCH JEDNOTLIVCOV SVETOVEJ ÚROVNE“ KLÁRA PREŠNAJDEROVÁ

Umiestnenie Školy umeleckých remesiel a Učňovských škôl v Bratislave do spoločnej budovy v roku 1930 nepredstavovalo iba pragmatické riešenie nevyhovujúcich učebných priestorov. Pod vedením Josefa Vydra vznikla medzi dennou učňovskou a večernou umeleckou školou úzka spolupráca, ktorú je

nevyhnutné vnímať s ohľadom na lokálne potreby, ako aj v kontexte celoevropskej reformy umeleckého školstva. Prepojenie prinášalo úžitok obom inštitúciám. Na jednej strane profesori ŠUR pomáhali pozdvihnúť celkovú výtvarnú úroveň učňov, na strane druhej Vydra spomedzi vyše 2 000 učňov mohol systematicky vyhľadávať výnimočné talenty pre štúdium na ŠUR. Práve toto organické nadviazanie na živnostenský a obchodný dorast predstavovalo základ jeho konceptu. Bratislavská škola tak na trh privádzala širokú škálu absolventov, od remeselníkov a živnostníkov oboznámených s umeleckou avantgardou až po výtvarné talenty pripravené pre prax, ktorých znalosť najprogressívnejších tendencií mohla prispieť k celkovému pozdvihnutiu slovenského priemyslu, obchodu a remesla.

KLÁRA PREŠNAJDEROVÁ vyštudovala germanistiku a nederlandistiku na Univerzite Komenského v Bratislave, kde v roku 2019 získala doktorát z literárnej vedy na tému *avantgardné časopisy*. Od roku 2015 spolupracuje so Slovenským centrom dizajnu na výskume Školy umeleckých remesiel v Bratislave, kde momentálne pôsobí ako vedecká pracovníčka a kurátorka. Bola hlavnou kurátorkou výstavy *Nebát sa moderny! 90. výročie založenia Školy umeleckých remesiel v Bratislave* (2018). V roku 2019 spoluorganizovala medzinárodné sympóziu *Škola ako laboratórium moderného života venované reforme umeleckých škôl*, z ktorého vznikol rovnomenný zborník, a bola jednou zo zostavovateľiek rozsiahlej publikácie *Škola umeleckých remesiel v Bratislave (1928–1939)*, ktorá vyšla v roku 2021. Vo svojom výskume sa venuje najmä umeleckopriemyselnému hnutiu a reforme umeleckých škôl v medzivojnovom období a novej typografii.

4 KOMUNISMUS A BAUHAUS, PARADOXY MEZI POLITIKOU A DESIGNEM WOLFGANG THÖNER

Výzkum zaměřený na vztah komunismu a Bauhausu se dlouho soustředil na druhého ředitele Bauhausu Hannese Meyera, jenž údajně udržoval dlouhodobé úzké vztahy s Komunistickou stranou Německa (KPD) a se studenty Bauhausu organizovanými v Komunistické studentské frakci (Kostufra). Pravicovými i levicovými kritiky byl označován za „levicového funkcionalistu“, kterým ovšem byl pouze zhruba v letech 1926 až 1933. Jeho obrát k pozicím socialistického neohistorismu tak zůstal stranou pozornosti. Rehabilitace Bauhausu v Německé demokratické republice v sedmdesátých letech minulého století byla zaštitěna jménem Hannese Meyera coby komunisty a funkcionalisty.

Příspěvek mapuje činnost Kostufry v letech 1928 až 1933, zejména kritiku Bauhausu, moderního umění, designu a architektury. Skutečným hrdinou Kostufry se Hannes Meyer stal teprve po svém vynuceném odchodu

z pozice ředitele Bauhausu v srpnu 1930. Druhá část příspěvku je věnována rozporuplnému vnímání Bauhausu a Hannese Meyera v Německé demokratické republice a způsobu, jakým se na něm až do roku 1986 podíleli bývalí členové Kostufry.

WOLFGANG THÖNER je historik umění a badatel se zaměřením na dějiny a recepci Bauhausu. Od roku 1985 působí jako kurátor neziskové organizace Stiftung Bauhaus Dessau (a jejích předchůdců) a v letech 2009 až 2022 tam vedl sbírkové oddělení. Nedávné výstavy: *Richard Paulick*, Berlín, Desava, 2019–2020; *Versuchsstätte Bauhaus. Die Sammlung*, Bauhaus Museum Dessau, od roku 2019. Nejnovější knihy: *bauhaus. sprachrohr der studierenden. organ der kostufra. Kritische Leseausgabe* (ed. s Karoline Lemke), Lipsko 2022; *Linke Waffe Kunst. Die Kommunistische Studentenfaktion am Bauhaus* (ed. s Florianem Strobem a Andreasem Schätzkem), Basilej 2022; *The Progressive Heritage of the Bauhaus. On the Origins of an East German Bauhaus Collection* (s Kathrin Müller-Wenzel), Lipsko 2019; *Bauhaus Dessau. Collection* (ed. s Lutzem Schöbem et al.), Lipsko 2019.

5 UMĚLECKÉ VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN V SECESNÍ A MEZIVÁLEČNÉ VÍDNI MEGAN BRANDOW-FALLER

Příspěvek obhazuje tezi, že poněkud rozpačité „ženské“ umění absolventek vídeňské Ženské akademie představovalo významný přínos pro moderní umění a design; adekvátní pozornost se mu nevěnuje proto, že pracovalo s prostředky užitého umění a řemesel. Provokativně femininní „ženské umění“, kritiky označované jako „ženská secese“, bylo podvrtnou feministickou reakcí na misogynní výpady vůči rostoucímu počtu profesionálních umělkyně. Řemesly inspirovaná díla tvůrkyň vídeňské meziválečné „ženské secese“ zpochybňovala zavedené představy o „ženském“ řemeslné tvorbě a současně obnovovala spojení žen s devalvovanými druhy řemesel. Umělkyně „ženské secese“, výrazně zastoupené ve všeobecně známých Vídeňských uměleckých dílnách (Wiener Werkstätte, 1903–1932), experimentovaly s podobnými myšlenkami a hnutími (expresionismem, kubismem, primitivismem a abstrakcí) jako jejich mužští kolegové a snažily se překonat neoficiální překážky, jež ženám bránily působit ve volné tvorbě, tj. v malířství a sochařství. Provokativní práce umělkyně jako Vally Wieselthier, Emmy Zweybrück či Fanny Harlfinger v oblasti keramiky, hraček, textilu a interiérového designu bořily tradičně uznávané hranice a rozvolňovaly zavedenou dichotomii mezi „uměním“ a „řemeslem“, „dekorativním“ a „hlubokým“, „mužským“ a „ženským“ uměním. Rehabilitace „ženských“ řemesel a matriarchálních způsobů sdílení, již prosazovaly, se staly reálným základem ženského hnutí předjímajícího feministické umělecké kolektivy ze sedmdesátých let minulého století

a tzv. současný craftivismus. Se stále vzrůstající oblibou hnutí DIY („udělej si sám“) úměrně roste i význam dědictví ženské secese.

MEGAN BRANDOW-FALLER je profesorka historie na komunitní akademii City University of New York Kingsborough. Její disertační práce *Umění samo o sobě: Nový pohled na ženské umění v Ženských akademiích a uměleckých spolcích v období rakouského pozdního císařství a první republiky, 1900–1930 (An Art of Their Own: Reinventing Frauenkunst in the Female Academies and Artist Leagues of Late-Imperial and First Republic Austria, 1900–1930)*, Georgetown University, 2010), byla v roce 2011 oceněna Parker-Schmittovou cenou pro nejlepší disertační práci v oblasti evropské historie udělovanou společností Southern History Association a cenou Harolda N. Glassmana pro disertační práce v oblasti humanitních věd udělovanou Georgetownskou univerzitou. Ve svém výzkumu se zaměřuje na umění a design ve vídeňském secesním a meziválečném období, mimo jiné na umění pro děti a umělecky zpracované hračky vídeňské secese, na expresionistickou keramiku Wiener Werkstätte, lidové umění a modernismus a na umělecké vzdělávání žen. Redakčně se podílela na knize *Childhood by Design: Toys and Material Culture of Childhood, 1700–present* (2018), je autorkou knihy *The Female Secession: Art and the Decorative at the Viennese Women's Academy* (2020) a koeditorkou knihy *Erasures and Eradications in Modern Viennese Art Architecture and Design* (2022). V současnosti pracuje na knize *Child Creativity in the Visual Arts from Secessionist Vienna to Postwar America*.
<https://www.iesabroad.org/dr-megan-brandow-faller>

6 JAK SE STÁT PRODUKUJÍCÍM DESIGNÉREM – VÝUKA DESIGNU PRO PŘECHOD Z UNIVERZITY DO VÝROBNÍHO PROCESU HANS STEFAN MORITSCH, JULIA PINTSUK-CHRISTOF

Hranice mezi designem a výrobou, oblastmi, jež se od sebe v průběhu industrializace oddělily, jsou čím dál nejasnější, v neposlední řadě v důsledku proměn souvisejících se zaváděním nových technologií. Postupně vznikají nové transdisciplinární postupy a identity překračující hranice tradičních prostředí.

Produkcující designér musí dosáhnout vysokého stupně odbornosti v designu a řemeslné výrobě a musí se vyrovnat s ekonomickými výzvami a stále častěji numericky ovládanými plánovacími a výrobními nástroji. Designéři a řemeslníci při práci odjakživa využívali nové technologie a postupy, nicméně v podmínkách tradičního dělení praktických znalostí na vědecké, umělecké a řemeslné se jen obtížně formují nové profesionální identity, jejichž prostřednictvím by bylo možné patřičně reagovat na současný technologický a společenský vývoj. Pokud mají být dnešní produkující designéři připraveni na tyto výzvy, je třeba znovu propojit řemeslné dovednosti s úkoly a nástroji designu.

Hlavním cílem příspěvku – vycházejícího z výzkumných a výukových projektů bakalářského programu Manuální dovednosti a materiální kultura (Manual & Material Culture) na Univerzitě nového designu (New Design University) v St. Pöltnu a ze stále probíhajících neuniverzitních projektů v modelové oblasti Lienz / Východní Tyrolsko – je podnítit diskusi o současné interpretaci vědy, designu a řemesel.

HANS STEFAN MORITSCH je produktový designér a profesor na rakouské Univerzitě nového designu v St. Pöltnu, kde vede od roku 2013 kurz s názvem Manuální dovednosti a materiální kultura (Manual & Material Culture). V roce 2022 založil Institute for Design Education Austria / IDEA, se záměrem rozvíjet, prověřovat a hodnotit příspěvky v oblasti teorie a praxe výuky designu. Ve svém výzkumu se zaměřuje na propojení teorie a praxe při výuce designu a zavedení prostupnosti mezi duálními a terciárními vzdělávacími modely. Je autorem, spoluautorem či koeditorem řady publikací: *Craft-based Design. On Practical Knowledge and Manual Creativity*, 2017; *Kreative Identitäten – Eine Milieustudie in Handwerks- und Kreativberufen*, 2020; *Teaching Research in Design – Guidelines for Integrating Scientific Standards in Design Education*, 2022. Institute for Design Education Austria: <https://designeducation.institute>. Manual & Material Culture: https://www.ndu.ac.at/en/study/bachelors-courses/manual-material-culture?utm_id=6604143887264

JULIA PINTSUK-CHRISTOF je socioložka a pracuje jako pomocná výzkumná pracovnice na Univerzitě nového designu v St. Pöltnu. Zaměřuje se na výzkum v oblasti vzdělávání, na generační výzkum a na podporu zdraví.

III. DISKUSNÍ BLOK SOUČASNÁ ŠUŘKA?

„Kulatý stůl“ věnovaný debatě o současné podobě, problémech a výzvách uměleckoprůmyslového školství. Debatují pedagogové a absolventi Střední školy umění a designu v Brně.

ÚČASTNÍCI DISKUSE

Martin Vybíral – současný pedagog SŠUD, obor fotografie

Filip Dufka – současný pedagog SŠUD, obor game art

David Hloušek – nedávný absolvent SŠUD, obor grafický design

Kateřina Šedá – umělkyně, absolventka SŠUD, obor ilustrace

Julie Kačerovská – vedoucí oboru knižní design na FU v Ostravě, absolventka SŠUD, obor ilustrace

MODERUJE

Vojtěch Márc

Autorka koncepce konference: Lada Hubatová-Vacková
Koordinační: Tomáš Kelar
Grafická úprava: Permanent Office (Jiří Mocek, Ondřej Mazanec)
Foto © ŠUŘKA – Střední škola umění a designu v Brně

Průběh konference je možné sledovat on-line zde:

Na místě bude zajištěno simultánní tlumočení angličtina–čeština.

Spolek přátel Domu umění města Brna
Dům umění města Brna
Galerie Jaroslava Krále
Malinovského náměstí 2
602 00 Brno

www.dum-umeni.cz
www.umprum.cz

Poděkování
Národní plán obnovy, Ministerstvo kultury ČR

Statutární město Brno dotuje provoz Domu umění města Brna, příspěvkové organizace.

Program na podporu aplikovaného výzkumu v oblasti národní a kulturní identity (NAK1 III) Ministerstva kultury ČR v rámci projektu Místa tvořivosti. Uměleckoprůmyslové vzdělávání: konstrukce identit, záchrana minulosti a design budoucnosti (DH23P03OVV061)

Pořadatel

Spolek přátel Domu
umění města Brna

Dům umění města Brna
House of Arts Brno

ŠUŘKA
století

Hlavní partner

UMPRUM

Za podpory

jihočeský kraj

